

Sercan Köken

*Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tarih Bölümü Mezunu

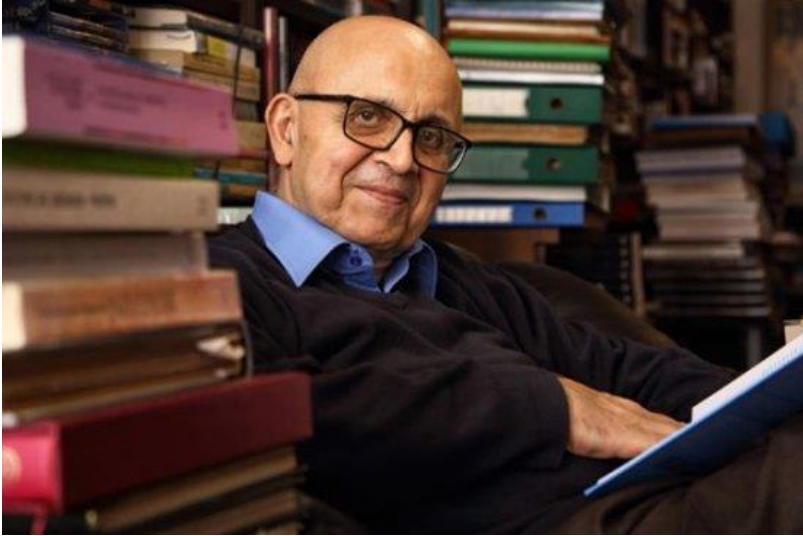
Giriş

Türkiye’de yeni hayat ve çağdaş yaşama giden süreç; 1908 Meşrutiyeti ile başlama sürecine girmiş ve Cihan Harbi ve Mütareke yıllarında köklü dönüşümlere sahne olmuştu. Cumhuriyet Türkiye’si ile iyiden iyiye Batı’ya yönelen yeni hayatın yaşam tarzı, reform kaygıları, seküler yaşam özlemi, Osmanlı kültür kodlarının sorgulanışı gibi bazı sorunları da beraberinde getirmişti.

Zafer Toprak, “Türkiye’de Yeni Hayat” adlı çalışmasında sosyal hayattaki değişimleri, II. Meşrutiyet ortamında “yeni hayat” üzerinden bazı atılımları, ardından Cihan Harbi’nde kadının aniden çalışma hayatına girmesini ve Mütareke döneminin keşmekeş ortamı ile Cumhuriyet rejiminin bir yeni kimlik arayışını ortaya koyuyor.

23 Temmuz 1908 ile Osmanlı Devleti sadece bir siyasi değişikliğe gitmemiş, sosyal hayatta da bazı değişimler ortaya çıkmıştı. Bu değişimin tartışmaları, Ziya Gökalp’in Yeni Hayat adlı eseri ile başlamış daha sonra yine İttihat ve Terakki Fırkası merkez üyelerinin destekleriyle çıkan Genç Kalemler dergisinde devam etmişti. Çalışmanın bel kemiğini oluşturan “Yeni Hayat” kavramı, başlangıçta dil sorununu gündeme getirmişse de giderek geniş bir alana yayılmış ve bir yaşam felsefesine dönüşmüştü. Fakat sosyal hayattaki kadının pozisyonunu Cihan Harbi belirleyecekti. Meşrutiyet ile birlikte fikir düzeyinde de olsa ortaya çıkan feminizm, Cihan Harbi ile birlikte suskun bir döneme girecek ve seferberlik, cephe gerisinde üretken gücün azalmasına neden olacaktı. Bu durumda kadının artık erkeklerin iş alanı olan iş sahalarına girmelerinin yolunu açacaktı. Nitekim bu Osmanlı’da kadının konumu ve aile yapısında toplumsal bir soruna dönüşecekti.

Zafer Toprak çalışmasında; özellikle sosyal hayatın içine giren kadını, çeşitli alanlardan değişimi örnek göstererek, Cumhuriyet’e giden süreçte ve Erken Cumhuriyet’te titizlikle ele almaya çalışmış. Cihan Harbi sonrası Mütareke yıllarında kadın hareketi farklı bir boyuta girdi ve bu sosyal hayatta iyiden iyiye farklılıklara yol açtı. Mütareke döneminde İstanbul belki de en karmaşık dönemini yaşamış ve İstanbul’da işgal güçlerinin bulunması, Beyaz Rus göçleri nüfusu bir hayli artırmış bu da bazı sorunları beraberinde getirmişti. Özellikle Rus göçleri, İstanbul’un yeni kültürel alışkanlıklar, estetik değerler edinmesine yol açtı. Sinema ve barlar en çok rağbet gören yerler haline geldi. Bunun yanında Umumhaneler ise sorunların başını çekiyordu. Nitekim çalışma, bu sorunun Cumhuriyet devrinde titizlikle ele alınmasına önemli bir yer ayırıyor.

Zafer Toprak

Milli Mücadele kazanılmış yeni Cumhuriyet belli bir kimlik yaratma yoluna doğru gitmişti. Fakat yeni Cumhuriyet’in belli başlı sorunlarla karşı karşıya kalması kaçınılmaz olmuştu. Nüfus politikası, evlilik ve hastalıklar, Cumhuriyet’in ilk eğildiği sorunlar oldu. Cumhuriyet’in gündeme getirdiği “mondan” çekirdek aile tipi tek eşlilikti. Fakat bunun benimsetilmesi pek kolay bir hadise olmadı. Medeni Kanun öncesi, Büyük Millet

Meclisi'nde "Aile Hakları Kararnamesi" görüŖülürken İstanbul'dan gelen dilekçelerle "çok eşlilik" bir daha tartışıldı. Medeni Kanun getirilse de tepkiler yine ortaya çıktı. Cumhuriyet, savaşlarla dolu yakın geçmişinden nüfus sorununu da devralmıştı. Bu aynı zamanda hastalıklarla mücadele etmeyi ve kadının doğum esnasında sağlığını dolayısıyla erken çocuk ölümlerinin engellenmesini de gündeme taşıyordu. Himaye-i Eftal Cemiyeti Reisi ve Kırklareli Mebusu Doktor Fuad Bey'in çocuk ölümleri üzerine "Gürbüz Türk Çocuđu" mecmuasında yazdığı makale kamuoyunda ve hekimler aleminde de derin ilgi uyandırmıştı. Yine o sırada Çocuk Sarayı'nın açılış töreninde Başvekil İsmet Paşa çocuk sorununun önemine değinmişti. 1927 yılına gelindiğinde çocuk ölüm oranlarının 25 ila 35'e çekildiği iddia ediliyordu. Fakat bu sorunu kökten çözmüyordu. Önemli olan çocukları koruyacak bir kurumun olmamasıydı. Diğer yandan Cumhuriyet nüfus sorununu yurt dışında yaşayan Türklere az da olsa çözmeye çalışmış, Yunanistan'dan gelen mübadiller nüfusu yarım milyon artırmıştı.

Sonuç

Zafer Toprak'ın "Yeni Hayat İnkılap ve Travma 1908-1928" adlı çalışması; Osmanlı Devleti'nin özellikle II. Meşrutiyet zamanından Erken Cumhuriyet'e kadar gelen bir değişimi ortaya koymasından önemlidir. Aynı zamanda bu değişimin de bazı sorunlarla baş başa kalınmasına yol açtığına eğilerek titiz bir araştırma yapılmış. Meşrutiyet'ten, Erken Cumhuriyet'e giden bu değişimde; kadının çalışma hayatına girmesi, entelektüel çevrede tartışılması, Cihan Harbi ve ardından yaşanan Mütareke dönemi ile birlikte nüfus sorunu ile ortaya çıkan sosyal hayattaki hızlı değişim ve olumsuzlukların olduğunu görüyoruz. Nitekim bu hızlı değişim ve sorunların, Erken Cumhuriyet'in sosyal dinamiklerini de etkilediğini görüyoruz. Sonuç olarak Erken Cumhuriyet bir yandan hızla değişen bir toplumu başka bir çizgide yeniden sosyal hayata adapte etmeye çalışırken bir yandan da ortaya çıkan bu sorunlarla 1920'lerin sonuna kadar ciddi bir şekilde uğraş verdi.